

**AZ EGRI ÉRSEKSÉG BIRTOKAINAK ELŐTÖRTÉNETE AZ 1799. ÉVI
CONSCRIPTIO TÜKRÉBEN**

ABSTRACT: (The prehistory of the properties of Eger archbishopric by the 1799 registration) The study sketches out the prehistory of the properties of Eger archbishopric, founded in 1804, and its economic status by the data of the 1799 Treasury Registration. The analysis explores the income structure and proportion of the property based on the feudal tenants and the domestic economy.

Mention must be made of the most important conclusion: the domestic production of the estate was very low because of the ineffectiveness of the villein services.

A feudális egyházi nagybirtok gazdaságtörténetének megírásában igen fontos hely illeti meg a széküresedés idején készült vagyonleltárakat, amelyeknek mással nem pótolható szerepét régóta ismeri hazai historiográfiánk.¹ Az említett típusú források sorában máig kellően nem méltatott az egri püspökség 1799. évi cameralis conscriptiója.² A hivatkozott dokumentum információs értéke sokszorososan becses: megismerhetjük belőle a kiterjedt egyházi uradalom gazdasági viszonyait, jövedelemszerkezetét, birtokkormányzati rendszerét. Mindezeket túl bepillantást nyerhetünk a "misera plebs" életébe is.

A forrásunk által nyújtott kincsestár anyagából a válogatás most csak arra a birtokrészre korlátozódik, amely a jogutódként létrejövő egri érsekség uradalmává alakult át 1805-re. Mivel a rendelkezésre álló igen szűk tér kereteit az adatokból levonható következtetések átfogó elemzése messze túlhaladná, ezért – nagyfokú szelektálás után – csak a vizsgált terület majorsági kezelésű részeinek bemutatására, a jobbágyság birtokában levő föld művelési ágak szerinti áttekintésére, a népesség életére vonatkozó néhány adat felvillantására és végül az uradalmi jövedelmek vázolására vállalkozhat a jelen dolgozat.

A vizsgálódás tárgyául vett birtokrészhez 12 falu, 6 pusztta, 1 mezőváros és 1 püspöki város tartozott.

A bemutatást a majorságilag művelt földek községenkénti ismertetésével kezdjük el.

Füzesabonyban³ a majorsági kezelésben lévő földterület 710 hold 708 négyszögöl.⁴

Művelése háromnyomásos módszerrel történik.

Első nyomás: 192 hold 63 négyszögöl

Második nyomás: 256 hold 364 négyszögöl

Harmadik nyomás: 262 hold 203 négyszögöl

E mellett még 339 hold 925 négyszögöl maradványföld is található itt, amelyet a helybeli jobbágyok harmadában művelnek. Az uradalom tulajdonában van még 556 kaszás 602 négyszögöl rét. (Egy kaszás itt = 850 négyszögöl) Ez a rét három részből tevődik össze. Az egyik 131 kaszás 781 négyszögöles, az úgynevezett "négyrendes" rét, a másik az Eger-vize és az országút közötti 261 kaszás 610 négyszögöles terület, míg a harmadik a kerecsendi határ melletti 163 kaszás 61 négyszögöles darab.

Maklár⁵ mezőváros határában az uradalom saját kezelésben 625 hold 146 négyszögöl földterületet birtokol. Erről a forrás úgy tájékoztat: "tres calcaturas divisi", azaz három nyomásra van felosztva.

Az egyes nyomások a következő módon vannak elkülönítve: Az elsőbe tartozik két tábla: 81 hold 200 négyszögöl az egyik, a másik 107 hold 960 négyszögöl. Ennek a neve "Nagyszói Dülő". A harmadik nyomásban 89 hold 940 négyszögöl adja a majorsági kezelés alá vett földterületet. Makláron található még 475 hold 649 négyszögöl terjedelmű maradványföld, amelyet a jobbágyok "tertialitel", azaz harmadában művelnek meg. Fentiek mellett még a falu határában 1121 és fél kaszás nagyságú rét terül el.

Deménd⁶ határában majorságilag művelt szántóföld nincsen, csak két rét áll majorsági használat alatt. Az egyik 110 kaszás 252 négyszögöl (itt egy kaszás = 800 négyszögöl) nagyságú, a második pedig 30 kaszás 320 négyszögölnyi terület, mely egri lakosoknak van árendába adva évi 50 Ft-ért, amiből a tiszta haszon 37 Ft 30 krajcár. A földesúr a faluban lakó és az uradalmi kőbányában foglalkoztatott kőfaragóktól évi 40 Ft jövedelmet kap. A falu határában 1046 hold kiterjedésű erdő található, amelyből 210 hold valójában legelő, tisztás. A tényleges fás terület 836 hold. (itt 1 hold = 1600 négyszögöl) Deménden az uradalomnak 67 hold 445 négyszögöl kiterjedésű maradványföldje van, amelyet a jobbágyok harmadában művelnek meg.

Kerecsend⁷ községben 203 hold 1074 négyszögöl nagyságú szántó van majorsági tulajdonban. Ezt a területet valójában füzesabonyi lakosok művelik harma-

dában. Az általuk átadott termésmennyiség értéke átlagosan 578 Ft 37 krajcár. Szintén majorsági tulajdonban van 236 kaszás 501 négyszögöl rét. (itt egy kaszás = 854 négyszögöl) Ezt a területet szintén füzesabonyiak árendálják évi 615 Ft ellenérték fejében. A majorsági tulajdont még 201 hold 787 négyszögöl szántó adja, amelyet a jobbágyok harmadában művelnek. Uradalmi erdő is található a községben 845 hold kiterjedésben. A község határában 461.772 négyszögöl területen fácános kertet tart fenn az uradalom, amelynek évi tiszta jövedelme 33 Ft 33 krajcár. Az 1799. évi uradalmi leltár szerint a termékeny föld az őszi vetésnek ötszörösét, a tavaszinak négyszeresét teszi ki.

Kápolna⁸ határában 306 hold 40 négyszögöl szántó az uradalom tulajdona, amelyet harmadában műveltet. (A részesművelés átlagjövedelme 186 Ft 56 krajcár.) Ez a földterület szintén három nyomásra van osztva.

Első nyomás:	70 hold 1151 négyszögöl
Második nyomás:	139 hold 170 négyszögöl
Harmadik nyomás:	95 hold 1111 négyszögöl

Az uradalom 156 hold 2 négyszögöl maradványföldet birtokol még, amelyet szintén harmados művelésre enged át a jobbágyoknak. Uradalmi erdő 529 hold területen található, amelyből 5 hold legelőterület. Kápolnán uradalmi kezelésű rét nincsen. Az őszi vetés háromszoros, a tavaszi vetés kétszeres termést ad.

Nagytályán⁹ allodiális művelés alatt 58 hold 860 négyszögöl terület áll, amelyet itt is 3 nyomásra osztanak. Azonban az egyes nyomások nagyságáról nem tájékoztat a vizsgált összeírás. Csak azt közli, hogy a föld művelése évi 22 Ft 44 krajcár, a tiszta jövedelme pedig 45 Ft 28 krajcár. Ezen kívül 35 hold 59 négyszögöl maradványföld is van az uradalom birtokában, amelyet harmadában műveltet. A harmados járadék évi készpénzértéke átlagban 68 Ft 4 krajcár. Külön érdekesség, hogy az összeírók itt dohánytermelésről is említést tesznek, évi 12 font termést említve meg. A falu határában 586 db fácán tartására elkerített urasági terület is van. Uradalmi tulajdonban lévő rét nincs.

Felnémeten¹⁰ allodiális kezelésben 706 pozsonyi mérő (a továbbiakban PM) valószínű átszámítás szerint 1412 hold földterület van. Ezt 3 nyomásra osztva művelik, a művelésre évi 160 Ft 45 krajcár költséget számítanak. A tiszta hasznot 321 Ft 33 krajcár értékben adják meg. A község határában maradványföld is található, aminek pontos kiterjedéséről a forrás nem szól. Ezt a területet a jobbágyok harmadában művelik, pénzre átszámítva 18 Ft 31 krajcár értékű járadék ellenében. A forrás 170 kaszás kiterjedésű rétet is feltüntet még itt. Az uradalmi erdő 2525

hold, amelyből 256 hold legelőterület. Nagy múltja van a felnémeti mészégetésnek. A mészégető, aki a földesúrtól bérbe vette ki a kemencéket, munkadíj fejében minden kemence után 30 Ft-ot kapott, a termék viszont a földesúré volt.

Szarvaskő¹¹ község határában allodiális művelésű földterület nincsen. Csupán 1313 hold erdőterületet tüntet fel a forrás, amelyben 40 hold legelő található a tisztásokon elszórva. A Szarvaskőről származó urasági jövedelem szinte kizárólagosan úrbéri eredetű, illetve a regálé jogból származik.

Egerbaktán¹² az allodiális kezelésű föld 2 nyomásban műveltetik. Kiterjedése 57 PM, azaz feltehetően 114 hold. Ennek évi átlagos tiszta jövedelme 69 Ft 36 krajcár. Uradalmi tulajdonban van 250 kaszás rét, amely három részből tevődik össze. Az egyik a Töviskes nevű 80 kaszás kiterjedésű (egriek bérlik), a másik rész az úgynevezett Alsó-Rét, szintén 80 kaszás nagyságban, míg a harmadik rész – nevét ne adja meg a forrás, csak területét közli – 90 kaszás. A faluban maradványföld is található, amelynek kiterjedéséről nem kapunk adatot, csak azt tudjuk meg, hogy harmadában művelik, évi 21 Ft 34 krajcár értékű terményjáradék ellenében. Az itt található uradalmi erdő 3325 hold kiterjedésű.

A **Fedémesen**¹³ található allodiális földterület 69 PM kiterjedésű, 3 nyomásra osztva művelik. A község határának területén maradványföld is található, amelyet harmadában dolgozzák meg a jobbágyok. Az itt elterülő uradalmi erdő 807 hold.

Felsőtárkány¹⁴ területén 134 PM majorsági tulajdonban lévő, feltehetően maradványföldből származó szántó van, amelyet harmadában művelnek a jobbágyok. A maradványföldként nyilvántartott terület nagyságáról nem kapunk adatot, csupán arról értesülünk, hogy harmadában művelik átlagosan évi 42 Ft értékű terményszolgáltatás ellenében. 11.185 hold erdő is található itt, amelyből csak 10.707 hold a valóban fás terület, a többi rész legelő, tisztás. A község határában allodiális rét nincs.

Gyöngyöspüspökiben¹⁵ 186 PM, átszámítva 372 hold kiterjedésű allodiális földterület található, amelyet kétnyomásos rendszerben művelnek a helybéli jobbágyok harmados munkában, amelynek terményértéke készpénzre átszámítva 206 Ft 16 krajcár. Ebből az uradalom tiszta haszna 137 Ft 31 krajcár értéket tesz ki. A határban 114 kaszás rét található, szintén urasági tulajdonban. Földesúri birtok még a 118 hold kiterjedésű erdő.

Gyöngyössolymoson¹⁶ 309 PM (valószínűleg 618 hold) kiterjedésű a majorsági szántóterület. Ennek művelésre 70 Ft 3 krajcárt fordítanak évente, így a tiszta jövedelem 156 Ft 6 krajcár. A földek 1/3 részét harmados művelés formájában jobbágyok dolgozzák meg. A falu határában az uradalmi rét 99 kaszás területű. Az uraság tulajdonában lévő erdő 8000 hold. A községből befolyó jövedelem jelentős részét a juhtenyésztés adja, 646 juhot tartanak, 258 Ft 10 krajcár évi ráfordítással, 116 Ft 6 krajcár tiszta haszon mellett. A majorsági eredetű jövedelmek mellett a malombérletből befolyó termény- és pénzjáradék igen jelentős, ugyanis 8 malom 968 Ft értéket ad.

A püspöki uradalom vizsgált egységének alkotórészei voltak az eddig említett falvak mellett a puszták is. Ezek területén csak majorsági földesúri tulajdonú föld feküdt, itt jobbágyi birtoklás nem volt. A puszták sorában a legjelentősebb **Pusztaszikszó** volt. Itt külön földesúri kastély állott, ezenkívül egy majorház sárból, kápolna, vele szemben a pesti útban vendégfogadó 6 szobával, a fácánosban vadászház. A pusztához tartozó szántóföld 454 hold 966 négyszögöl volt összesen. Ezt 3 nyomásban művelték. Itt Pusztaszikszón 138 hold 20 négyszögöl rét található (itt 1 hold = 1400 négyszögöl). A szántóterületből 339 hold 325 négyszögöl maradványföld eredetű és a füzesabonyiak árendálják. A szikszói majorsághoz tartozik 295.997 négyszögöl nagyságú fácános kert is, amelynek átlagos évi tiszta jövedelme 14 Ft 20 krajcár. Az állattartás is jelentős. 1038 db juhot tartanak a juhászatban, illetve a tehenészetben 186 db szarvasmarhát.

Kisbuda¹⁷

256 hold 142 négyszögöl kiterjedésű allodiális szántó található itt és egy két részből álló nagy kiterjedésű rét, 157 illetve 182 kaszás kiterjedésben. (itt 1 kaszás = 850 négyszögöl)

A művelés módjáról közelebbi felvilágosítást nem ad a forrás.

Dobi¹⁸

Itt 590 hold uradalmi erdő található, valamint 27.845 négyszögöl rét, amelyet kápolnaiak árendálnak, évi átlagban 71 Ft-ért. A pusztán gazdasági tevékenységként méhészet és méhészkedés folyik. Uradalmi épületként egy kerülőházat és a méhest említi a forrás.

Bútelek¹⁹

A puszta 50 hold szántóból áll és 681 kaszás rétből. Füzesabonyiak árendálják 1793 óta évi 400 R Ft-ért.

Pázmánd²⁰

190 hold 163 négyszögöl szántóterületből áll (1 hold = 1300 négyszögöl itt). Emellett 2 db rétterület található itt. Ebből 258 kaszás 749 négyszögöl területet az említett szántóval együtt a kerecsendiek bérelnek 1783-tól évi 180 pengőforint (a továbbiakban Pft) fejében. A rét másik részét, 235.910 négyszögölnyi területet - egriek árendálják 350 Ft évi bér fejében. Található itt még 764 hold kiterjedésű uradalmi erdő és 1 egriek által árendált méhészet is.

Czepléd²¹

Itt allodiális földterület nincs.

Czepléd-puszta 4 területre tagolódik: Alsó-Czepléd, Felső-Czepléd, Donát, Városoldal. Ezek a területek szőlőhegyek, melyeket bérbe adnak. A bérlők kilenced jogcímén fizetnek: 569 Ft 48 krajcár értéket. Tized fejében pedig 1098 Ft 48 krajcár értéket. Egyéb címen 407 Ft 30 krajcár értéket fizetnek. Van itt egy kőbánya. Ennek tiszta jövedelme 2841 Ft 16 krajcár.

A vizsgált korszakban az uradalom része volt Eger püspöki város is²². Az Egerből befolyó teljes jövedelem 9706 Ft 35. A Fenessy-egyezmény szerint 800 Ft a földesúri szolgáltatás. Ebből 508 Ft 8 jár a püspöknek. A suburbiumok a házak, telkek után 2122 Ft 12 Kr. a pincék után 162 Ft-ot, a vendéglők után 770 Ft-ot, egyebek után 2439 Ft 24 Kr.-t fizetnek. A borkilenced készpénzre átszámított értéke 397 Ft 55. Az allodiális szőlő területe 50 fossor, melyet feles művelésre adnak ki. Az ebből befolyó jövedelem összege 281 Ft 49 Kr. Az uradalmi rétet évi 121 Ft-ért adják ki árendába.

A következőkben tekintsük át a kamarai felvételnek azt a részét, amely a paraszti lakosság életére és az általuk teljesített úrbéri szolgáltatások összegzésére vonatkozik!

Az uradalom elemzett részének falvaiban 1799-ben a népességet is összeírták. Ennek eredményét a következő táblázati összefoglalás mutatja meg:

Község	Összeírt családfők						A lakosság összesen 1799-ben
	Jobbágy		Zsellér		Házatlanzsellér		
	1771.	1799.	1771.	1799.	1771.	1799.	
Füzesabony	138	157	17	47	5	8	1.718
Maklár	135	170	11	11	5	4	1.234
Nagytálya	-	75	3	-	-	-	394
Kerecsend	88	139	4	13	3	3	1.074
Demjén	60	54	11	40	-	3	662
Kápolna	57	86	11	47	7	2	980
Gyöngyöspüspöki	46	67	32	35	7	-	687
Gyöngyössolymos	93	133	7	52	17	12	1.336
Felnémet	62	77	1	35	1	24	907
Felsőtárkány	70	84	8	22	6	2	921
Egerbakta	42	65	6	23	1	8	713
Fedémes	12	15	1	8	-	4	208
Szarvaskő	15	23	-	8	-	-	238
Összesen:	1.145	818	109	344	52	70	11.080

Az adózók gazdasági helyzetéről is informál forrásunk. Feltünteteti a paraszti népesség használatában levő földeket művelési ágak szerinti megoszlásban is.

Község	Belsőség		Szántó		Rét	
	1771.	1799.	1771.	1779.	1771.	1799.
Füzesabony	234	301	4.212	3.510	702	1.404
Maklár	168	323	2.772	2.132	524	984
Deménd	48	120	733	861	227	267
Kápolna	55	131	1.066	1.755	89	702
Nagytálya	-	97	-	642	-	321
Felnémet	57	90	849	1.742	176	335
Szarvaskő	14	17	223	469	67	100
Egerbakta	47	64	617	1.456	237	280
Fedémes	12	23	218	645	27	107
Felsőtárkány	56	116	1.009	1.834	168	393
Gyöngyöspüsp.	27	50	513	525	57	225
Kerecsend	106	261	1.696	2.272	318	426
Összesen:	825	1.593	13.908	17.843	2.792	5.544

A táblázat adatsoraiból rögtön szembetűnik, hogy a "belsőség" jellegű terület az 1771. évi -- az urbáriumban rögzített -- állapothoz viszonyítva minden faluban legalább kétszeresére növekedett. Így követte a családfők létszámában mutatkozó gyarapodást. A szántóterület csak 9 helyen nőtt számottevően, a rét viszont mindenhol igen jelentősen emelkedett.

A földterület mellett a falusi népesség gazdasági életének másik fontos mutatóját, az állatállományuk nagyságát is rögzítették az összeírók.

A telkes jobbágyok tulajdonában lévő állatok

Község	ló	ökör	tehén	juh	méhkaptár
Füzesabony	475	244	1.901	1.939	10
Maklár	209	130	177	1.121	21
Nagytálya	75	-	133	-	-
Kerecsend	286	22	225	1.312	16
Deménd	37	185	60	815	1
Kápolna	267	84	122	1.070	2
Gyöngyöspüspöki	10	74	80	-	-
Gyöngyössolymos	31	288	92	249	4
Felnémet	16	261	78	308	8
Egerbakta	101	176	43	362	7
Felsőtárkány	216	74	107	809	29
Fedémes	38	30	21	100	14
Szarvaskő	10	46	21	100	14
Összesen:	1.771	1.814	3.000	8.185	126

Külön értéke vizsgált összeírásunknak, hogy a zsellérek állatállományát is feltünteti.

Község	Állatok zselléri tulajdonban				
	ló	ökör	tehén	juh	méhkaptár
Füzesabony	28	-	22	109	3
Maklár	3	-	7	10	-
Nagytálya	-	-	3	-	-
Kerecsend	3	-	10	17	-
Deménd	-	4	23	45	7
Kápolna	4	-	43	6	-
Gyöngyöspüspöki	-	-	-	-	-
Gyöngyössolymos	2	2	11	80	-
Felnémet	6	9	15	-	-
Egerbakta	5	-	17	-	1
Felsőtárkány	6	10	8	-	-
Fedémes	-	-	14	14	1
Szarvaskő	-	-	1	-	-
Összesen:	51	24	168	296	12

A következőkben az uradalomrész jövedelmeit tekintsük át egyfajta bontásban.

Az egyes helységekből befolyó jövedelmek:

Helység	Ft	Dénár	%
Eger	9.706	35	10,68
Felnémet	8.296	24	9,13
Felsőtárkány	10.759	17	11,84
Szarvaskő	1.647	48	1,81
Bakta	4.929	47	5,42
Fedémes	797	52	0,87
Maklár	7.546	52	8,31
Nagytálya	3.193	55	3,51
Füzesabony	8.691	49	9,57
Deménd	2.091	56	2,30
Kerecsend	4.969	29	5,47
Kápolna	5.008	92	5,51
Gyöngyöspüspöki	3.217	23	3,54
Gyöngyössolymos	6.380	23	7,02
Szőlőske	7.440	31	8,19
Czegléd	2.841	16	3,12
Kisbuda	690	14	0,75
Bőtelek	400	-	0,44
Szikszó	1.033	30	1,13
Pázmánd	832	47	0,91
Dobi	331	01	0 36
Összesen	90.803	41	100,-

Készpénzben szedett jövedelmek:

Jövedelemforrások	Ft	Dénár	%
Cenzus	1.495	-	23,84
Konyháravalók	474	98	7,56
Filatura	551	22	8,78
Méhkilenced	11	74	0,17
Méhtized	226	36	3,60
Vendéglők	268	77	4,27
Kocsmák	1.677	56	26,75
Pálinkafőzés	634	48	10,11
Felesleges belsőségek	367	84	5,85
Pincék	56	48	0,89
Kender stb. földek	424	24	6,76
"Szőlőalja" földek	80	77	1,27
Összesen:	6.269	27	100

A robotbevétel pénzre átszámított értéke:

Jövedelemforrások	Ft	Dénár	Nap
Jobbágyok által telj. robot	9.589	10	28.772
Zsellérek által telj. robot	1.016	-	6.042
Házatlan zsellérek robotja	120	-	720

Mindezekon túl 3.669 nap hosszúfuvar és szintén ugyanennyi fahordás is terhelte a jobbágyokat, de ennek pénzbeni értékét nem lehetett pontosan kimutatni.

A termény jövedelmek pénzbeni értéke:

I. Járadékokból	Ft	Dénár	%
1. Terménykilenced	3.615	5	12,624
2. Báránykilenced	313	23	1,093
3. Borkilenced	2.627	43	9,174
4. Terménytized	3.664	06	12,795
5. Bortized	2.274	93	7 943
Összesen:	12.494	70	43,628
II. Majorsági eredetű			
1. Maradványföldek term	1.154	13	4,029
2. Majorsági szántó	4.612	8	16,106
3. Majorsági rét	5.574	69	19,465
4. Malom	4.803	33	16 772
Összesen:	16.144	23	56,371
Végösszeg:	23.638	93	100

Az összeírásból azonban nem derül ki egészen biztosan, hogy mindig terményben fizettek-e vagy sem, mert sokszor lehetőség volt pénzbeni megváltásra. A földesúri haszonszerzési források között igen előkelő helyen, 17.929 Ft 4 dénár értékben van megjelölve az erdők jövedelme. Azonban a kimutatás olyan bonyolult összevonásokkal terhes, hogy a közölt összegből nagyon nehéz lenne megállapítani, hogy ténylegesen mennyi pénz került be a püspöki uradalom központi pénztárába (pl. a jobbágyok által elszállított fa értéke össze van vonva a tüzelőként, illetve a szerszámfaként eladott famennyiség értékesítési összegével). Az eddig említett majorsági jövedelmeken túl az állattartásból eredő haszon is föl van tüntetve összeírásunkban. Azonban ez esetben is igen nehéz a pontos, tényleges jövedelmet kiszámítani.

A forrásnak adatait összefoglaló táblázatok igen érdekes képet rajzolnak az elemzett uradalomrész jövedelemszerkezetéről, gazdálkodásáról. Mint látható, az uradalom jövedelme döntően nem sajátkezelésű, majorsági földjeiből képződik, ha-

nem inkább a jobbágyi népességtől földesúri-egyházi jogon szedett járadékokból. A paraszti kézben levő szántó terület ekkor összesen 17.843 hold terjedelmű. Ezen földekről tized és kilenced fejében 7.279 fr. 8 dénár értékben folyik be gabona az uradalmi magtárakba (illetve a pénztárba készpénzben ennek értéke kerül megváltás esetén). Ugyanekkor a majorsági szántók összesítve 4.905 holdat tesznek ki. A termésükből előálló jövedelem 4.612 fr. 8 dénár. Igen elgondolkoztató az arány, ha a járadékok útján nyert értékmennyiség mellé állítjuk ez utóbbit. Mindehhez vegyük hozzá, hogy a 4.612 fr. 8 dénár majorsági termésértéket megközelítőleg 10.725 fr 10 dénárt érő jobbágyi robotmunka felhasználásával érték el. Így igen meglepő következtetésre juthatunk a robotmunka hatékonyságáról. Mindezek alapján elmondhatjuk, hogy a vizsgált forrás szerint az uradalom keretei között roboterővel folyó majorsági termelés csak igen szerény teljesítménnyel büszkélkedhet. Így a mérhető, számszerűen is elemezhető adatsorok más forrás hiányában is, de azoktól is jóval beszédesebben megmondják, hogy miért kívánta korábban Eszterházy, a nagy egri püspök a robotmunka tényleges igénybevétele helyett a szerződéses megváltást. Ekként kapunk magyarázatot arra is, hogy miért nem volt számottevő az urbárium bevezetése óta az elzselléresedés, sőt miért növekedett a telkes jobbágyok száma, s a kezükön lévő földterület nagysága is.

JEGYZETEK

1. Például hasonló forrásokat használ fel Szentiványi Béla a piarista kuzstodiatuŝ gazdaságtörténetének megírásához, valamint Szántó Imre is a veszprémi püspökség sümegi uradalmának áttekintéséhez. (Szentiványi Béla: A piarista kuzstodiatuŝ gazdaságtörténete, Bp., 1943. Szántó Imre: A majorsági gazdálkodás uralkodóvá válása a veszprémi püspökség sümegi uradalmában (1751--1802) Eger, 1961.)
2. CONSCRIPTIO OECONOMICALIS EPISCOPATI AGRIENSIS ANNO 1799. TOMUS I-II-III. (Továbbiakban: CONSCRIPTIO...)
3. CONSCRIPTIO, 3--93 old.
4. A szántók területének nagyságát az összeírás készítói 1200 n.öl-es holdakban tüntették fel.
5. CONSCRIPTIO, 139--229 old.
6. CONSCRIPTIO, 255--295 old.
7. CONSCRIPTIO, 357--436 old.
8. CONSCRIPTIO, 465--556 old.
9. CONSCRIPTIO, 231--293 old.
10. CONSCRIPTIO, 343--410 old.
11. CONSCRIPTIO, 421--283 old.
12. CONSCRIPTIO, 485--574 old.
13. CONSCRIPTIO, 575--616 old.
14. CONSCRIPTIO, 345--416 old.
15. CONSCRIPTIO, 557--638 old.
16. CONSCRIPTIO, 639--769 old.
17. CONSCRIPTIO, 96--105 old.
18. CONSCRIPTIO, 451--464 old .
19. CONSCRIPTIO, 135--137 old.
20. CONSCRIPTIO, 437--450 old.
21. CONSCRIPTIO, 333--344 old .
22. CONSCRIPTIO, 291--343 old.